

CIG

Council
for Inclusive
Governance

**SERB ACCOMMODATION
IN KOSOVO**
Policy Recommendations

Contents

1 SERB ACCOMMODATION IN KOSOVO

Policy Recommendations

10 PRILAGOĐAVANJE SRBA NA KOSOVU

Političke Preporuke

19 AKOMODIMI I SERBËVE NË KOSOVË

Rekomandime Politike

29 PARTICIPANTS, UČESNICI, PJESËMARRËSIT

CIG

SERB ACCOMMODATION IN KOSOVO
Policy Recommendations

Council for Inclusive Governance
New York, 2011

INTRODUCTION

A new political and economic system is taking shape in Kosovo. The Serb community's level of engagement in the processes defining this system affects its influence and power in Kosovo's society. The Serb community¹ should play a more significant role in the making of policies by Belgrade, Pristina, and the international community that affect its future. In this context, the Council for Inclusive Governance, an international non-governmental organization that promotes inclusive and responsive governance, implemented a one-year policy initiative developing a number of recommendations aiming to consolidate the political power of the Serb community.

The initiative was funded by and implemented in cooperation with the Swiss Federal Department of Foreign Affairs.

The program included a series of discussions among Serb political leaders in Kosovo, Serbian² officials responsible for Kosovo policies, Serb civil society representatives, and individual consultations with Kosovo government and Serbian officials and international representatives. Serb municipal officials and local political party leaders in Kosovo were also involved. CIG regularly briefed officials in Belgrade, Pristina, and international representatives about the policy inputs resulting from the discussions.

The goal of the initiative was to contribute to the political consolidation of the Serb community and to its inclusion in the policy-making process. The participants produced a number of policy recommendations for action by Serbs in Kosovo, by Belgrade, and by Pristina. The recommendations address six major issue areas: political party coordination, institutional consolidation, political participation, Belgrade's Kosovo policy, Belgrade-Pristina dialogue and Serbs in Kosovo, and economic opportunities.

The recommendations promote policy debate and pragmatic thinking and complement local and international efforts to accommodate the Serb community in Kosovo. Specifically, the recommendations will contribute to transform the policy debate about the Serbs in Kosovo from a political into one focused on needs and opportunities, promote policy harmonization and cooperation among Serb parties in Kosovo and between Serbs in Kosovo and Belgrade, and help the Serb political leaders in Kosovo to articulate their community's demands and translate them into policies. These recommendations will also help increase the role of the Serbs in Kosovo in the Belgrade-Pristina dialogue.

1 In this report, the term 'Serb community' refers only to Serbs in Kosovo, unless noted otherwise.

2 The term 'Serbian' refers to the governmental authorities of the Republic of Serbia, while 'Serb' is used to denote a member of the ethnic group.

The recommendations are based on broad agreement among participants, not on consensus. The participants took part in the initiative in their personal capacities and their positions do not necessarily reflect those of organizations they represent. The recommendations will be distributed to all local stakeholders and international representatives involved in making policies related to the Serb community.

CIG's director of programs prepared the report and CIG is responsible for its content. However, the report does not necessarily represent or reflect CIG's views.

POLITICAL PARTY COORDINATION

The Serb community in Kosovo is represented by two sets of parties: Belgrade-based party branches and Kosovo-based Serb parties. The former are adamantly opposed to participation in Kosovo's institutions, while the latter support it. The Kosovo-based Serb parties are not recognized by Belgrade and by a portion of the Serb population in Kosovo, making it difficult for them to claim wide legitimacy and operate in areas where Belgrade-based parties have a political monopoly—the Serb-majority municipalities in the north. The relations between these two sets of parties and the separate institutions they manage—Serbian institutions³ versus Kosovo bodies—are tense. Marked policy and ideological differences exist also among and within Belgrade-based and Kosovo-based Serb parties, contributing to the fragmentation of the Serb community's political spectrum.

Party officials and members of parliament continue to move from one party or caucus to another, new parties are being formed, others split or disappear, and parties continue to be identified with their leaders rather than programs. The Serb political parties, however, are no different from other Kosovo communities' parties. They also continue to split and regroup. Former foes ally and forge government coalitions while former allies become adversaries. Many believe these splits are based on personal and partisan gains rather than on ideological and policy differences.

But the politics of the Serb parties is not only about power; it is also about political choices: to join Kosovo's institutions or to boycott them and strengthen the Serbian institutions in Kosovo—also known as parallel institutions. Some Serb parties took part in Kosovo's local and parliamentary elections and joined Kosovo's institutions. Others run a separate political and service system, providing education, healthcare, and issuing documents. Interparty coordination is essential to formulate a set of consensual policies to advance the Serb community's interests.

³ The term 'Serbian institutions' refers to Belgrade-funded local institutions in Kosovo, also known as 'parallel' institutions.

Recommendations

1. **Serb political parties in Kosovo should harmonize their policies.** Serb parties should harmonize—not necessarily homogenize—their policies and act as a flexible political alliance. Current conflicting party agendas and objectives are contributing to the divisions among the Serbs. Harmonization of policies will promote political and social cohesion and strengthen the Serb community’s bargaining power in Kosovo’s politics. Also conditions should be created for all parties to operate unhindered in Kosovo’s entire territory (i.e. Independent Liberal Party or United Serb List in the north).
2. **Serbs in Kosovo should establish a forum for policy discussions.** The forum should include Serb political party officials, civil society representatives, and members of academic institutions and serve as a means to articulate, harmonize, and coordinate Serb party policies on key issues. Once formed, the forum should closely cooperate with relevant local and international bodies, academic institutions, and civil society organizations aiming to contribute to the overall development of the Serb community.
3. **Serbs in Kosovo should engage in non-ethnic, general issues.** Serb parties should engage in non-ethnic issues—privatization, Kosovo’s budget, constitutional reform, and election law—that have consequences for all Kosovo residents. The interests of the Serb community and other communities are compatible in many of these issues.

INSTITUTIONAL CONSOLIDATION

The Serb community in Kosovo is fragmented not only by a multitude of political parties but also by two sets of local institutions with conflicting objectives: Serbian institutions and Kosovo institutions. The former are supported by Belgrade while the latter by Pristina and by a major part of the international community. The Serbian institutions include political and service institutions. The former resulted from the 2008 Serbian local elections, the first Serbian local elections held in Kosovo since the end of conflict in 1999, and the latter exist since 1999.

The Serbian political institutions in the Serb-controlled north operate unhampered and are in effect the only existing institutions, but their operations in the rest of Kosovo are limited. Unlike the political institutions, the service institutions in both north and south have been operating effectively and do not seem to represent a threat to Kosovo’s institutions.

The situation on the ground suggests that this institutional political parallelism harms the Serbs’ interests in Kosovo, but the involved actors are reluctant to consider a potential resolution. The existence of two sets of local political

institutions is becoming problematic especially in the Serb-majority municipalities in the south. Serbs in Kosovo should begin to explore ways to cohere around one set of institutions.

Recommendations

1. **Serbs in Kosovo and Belgrade should resolve the issue of institutional parallelism in Serb-majority municipalities in Kosovo.** Participants differed on the issue of Serbian institutions in Kosovo and upcoming Serbian elections. Some suggested that Serbian political institutions in the south should be phased out and that Belgrade should not organize another local election in Kosovo. Others adamantly opposed these suggestions. Participants agreed, however, that ways should be explored to phase out Serb political institutions in the south without damaging Serb interests, while Serbian service institutions—education, healthcare—should operate until an agreement between Belgrade and Pristina is reached. They also suggested that a non-politicized examination of potential benefits and costs of integration of Serbian service institutions into Kosovo’s service system would be useful. They recommended that Belgrade should analyze the costs and benefits of holding another local election in Kosovo before deciding this issue in 2012. There was also broad agreement that Serbian political and service institutions in the north should operate until a settlement between Belgrade and Pristina is reached.
2. **Belgrade and local institutions in Serb-majority municipalities in Kosovo should establish cooperation.** Belgrade should establish communication and cooperation with municipal authorities of Serb-majority municipalities in Kosovo—Gracanica, Strpce, Partes, Ranilug, and Klokot—in Kosovo under a strategy of “cooperation without recognition.” Now that Belgrade has begun communication with the Kosovo authorities, ignoring the Serb local authorities is ineffective. This cooperation could begin by co-funding infrastructure projects in these municipalities. Such cooperation will improve intra-Serb relations and the infrastructure of the municipalities.
3. **Serb politicians in Kosovo should become responsive to their voters’ needs and develop corruption-free and accountable institutions.** A widespread perception exists among the Serbs that the ten reserved seats and two guaranteed ministries in Kosovo’s parliament and government have often provided opportunities to individuals rather than a voice to the Serb community. Serb community representatives should therefore conduct responsible politics and put the Serbs’ interest above politics, thus increase voters’ confidence in their political representatives and democratic institutions. It should, however, be noted that other Kosovo communities have similar perceptions about their political representatives.

POLITICAL PARTICIPATION

The Serb community in Kosovo hesitates to fully participate in Kosovo's institutions. Participation ensures its representation in Kosovo's institutions but also confers legitimacy upon those institutions, prompting some to equate participation with recognition of Kosovo's independence. By contrast, a boycott conforms to the policy of non-recognition but leaves the Serbs out of the decision-making process. As a result of this dilemma, participation by the approximately 70,000⁴ Serbs in the south and boycott by the approximately 50,000 Serbs in the north ensures representation of the Serbs in the south but leaves out the Serbs in the north, widening the Serb north-south divide and reinforcing the idea of partition, popular among the Serbs living compactly in the north but opposed by the scattered Serb municipalities in the rest of Kosovo.

The Serbs in the south support Belgrade's position of "non-recognition" but not that of "non-cooperation." They believe there are models that allow for "cooperation without recognition" and for "accepting but not recognizing" Kosovo's institutions. This approach entails Serb participation in institutions, including police, judiciary, and public administration, but not recognizing Kosovo's sovereign prerogatives, such as borders and state symbols.

The Serbs in the north are not expected to modify their strategy of "non-engagement." By contrast, the Serbs in the south, surrounded by an Albanian population and relying for security and other services on Kosovo's institutions and the international community, consider participation in Kosovo's institutions essential to their survival. They strongly oppose a potential partition of the north, largely because they would remain within Kosovo's 'new borders' anyway.

Recommendations

1. **Serbs in the south should participate in Kosovo's institutions.** Serbs in the south should participate in Kosovo's institutions, including police force, judiciary, and public administration, and take advantage of the quota system. The Serb community problems and challenges—decentralization, local institutions, employment, telecommunications, property, and so on—could be most effectively addressed through participation in institutions. The boycott of Kosovo's institutions by the Serbs in the north should not deter the Serbs in the south from participation. Serbs in the south and Serbs in the north live under different circumstances, thus the need to

⁴ These are approximate numbers. Exact number of Serbs or, for that matter, of Albanians is not known. No census has been held since 1981. However, there is consensus that the majority of the Serbs in Kosovo live south of the Ibar River. This was often used in the discussions as an argument against Kosovo's partition because it would leave the majority of the Serbs in Kosovo outside Serbia.

adjust their actions to their specific situations. By participating, the Serbs might confer some legitimacy upon Kosovo's independence but would gain substantial political power.

1. **Belgrade should support political participation of the Serbs in the south.** Belgrade should recognize the decision of the Serbs in the south to participate in Kosovo's institutions. Although Belgrade may not be in position to publicly endorse participation, because it would appear to be turning its back on Serbian institutions in Kosovo, it should not undermine such participation. Support could be provided through joint projects with municipal institutions in Serb-majority municipalities and informal cooperation with Serb political parties in Kosovo.
2. **Serbs in the north should support participation of Serbs in the south.** The Serbs in the north should recognize that the Serbs in the south live under different circumstances and should support their participation in Kosovo's institutions. Unlike the Serbs in the north, whose Serbian institutions operate effectively, the Serbs in the south, whose Serbian institutions barely operate, rely for many services on Kosovo's institutions. A degree of solidarity with and understanding of the situation of the Serbs in the south by the Serbs in the north would also improve intra-Serb relations.
3. **Kosovo's institutions should support the current Serb partial political participation.** A number of Kosovo Albanian political parties and government officials fear that the integration of the Serbs in south into Kosovo's institutions while the Serbs in the north drift away from Pristina would reinforce the idea of partition. Kosovo institutions, however, should support the integration of the Serbs in the south because it would not only accommodate a large portion of the Serb community but it could also serve as a good example of Albanian-Serb coexistence and co-governance and improve overall relations between the two societies.

BELGRADE'S KOSOVO POLICY

After Kosovo's declaration of independence in 2008, Belgrade severed its communication with Pristina, organized local elections in Kosovo, and established its own institutions. It also 'punished' those Serbs who deviated from this policy. Belgrade has since made three major policy changes: it has resumed communication with Pristina through a dialogue on 'technical' issues; it no longer sanctions those who vote, run for office, and join Kosovo's institutions; and it has closed a number of Serbian local institutions in Kosovo's municipalities with no substantial Serb population. Despite these policy modifications, Belgrade opposes the Serbs' participation in and engagement with Kosovo's institutions. The Serbs in the south have 'deviated' from this policy, turning out in large numbers to vote in Kosovo's 2009 local and 2010 parliamentary elections.

Recommendations

1. **Belgrade and Serb members of Kosovo's parliament should establish communication.** Belgrade should establish informal communication and cooperation with the 13 Serb members in Kosovo's parliament and gradually formalize this relationship. Belgrade does not recognize Kosovo's parliament. But it does not recognize Kosovo's government either while engaged in a direct dialogue with it under an "engagement without recognition" strategy. The same strategy could be applied to Belgrade's cooperation with the Serb parliamentary parties in Kosovo. This cooperation could begin with informal meetings between Kosovo Serb members of Serbia's parliament and Kosovo Serb members of Kosovo's parliament.
2. **Belgrade should involve Serbs in Kosovo more in the making of its Kosovo policies.** Belgrade's Kosovo policy should be clearly defined, pragmatic and flexible, and take into account the policy input and feedback of the Serbs in Kosovo. They should be part of policy-making and a key factor in the policy-implementation process. This could be achieved through the formation of an advisory body including Serbian government officials, Serb political representatives of Kosovo, and Serb civil society members.
3. **Belgrade should increase transparency and effectiveness of its Kosovo-dedicated funds.** Belgrade should be more transparent, effective, and accountable with the management of the Serbian funds dedicated to the Serbs in Kosovo. More funds should be allocated for education and economic development, and less for welfare.
4. **Belgrade should improve relations with Pristina.** Belgrade should play a constructive role in its engagement with Pristina. Good relations between Belgrade and Pristina will be reflected in the relations between Serbs and Albanians in Kosovo.

BELGRADE-PRISTINA DIALOGUE AND SERBS IN KOSOVO

The situation of the Serb community in Kosovo will be a focal point of the Belgrade-Pristina dialogue. If successful, the dialogue would define the Serbs' role in Kosovo's political process, resolve some non-political issues, develop a solution for the north, and ultimately bring the political uncertainty of the Serb community to an end.

The Belgrade-Pristina dialogue is expected to be long and difficult. Although it officially addresses technical issues, the first few sessions suggest that the separation of technical from political and status issues is difficult. Travel documents, number plates, and customs stamps are technical but also status issues. The absence of an official agenda for the dialogue makes it difficult to define a model for the Serb community's engagement in it.

Recommendations

1. **Serb representatives in Kosovo should formulate a list of priorities for the dialogue.** Serbs in Kosovo should formulate a list of priorities and push for it to be included in the agenda. Though the dialogue would inevitably address the situation of the Serbs in Kosovo, other concerns deemed more important by Belgrade and Pristina could eclipse their interests. The standard of living—reliable electricity and telephone lines, security, employment, and so on—should take precedence over larger and abstract interests of Belgrade and Pristina. The Serb community leaders should be part of the dialogue sessions that cover such issues as cultural heritage, travel documents, number plates, missing persons, transportation, police cooperation, judiciary, trade, and telecommunications.
2. **Serbs in Kosovo should prepare a common platform for dialogue.** Serbs in Kosovo expect to be included in both Belgrade's and Pristina's working teams. Members of Serb parliamentary parties in Kosovo are expected to be included in the Pristina team, while members from Kosovo of Belgrade-based parties are expected to be included in the Belgrade team. Members from both teams should primarily push for the issues that affect the Serb community.
3. **Belgrade should articulate realistic objectives for the dialogue.** Belgrade should be realistic in the articulation of its objectives for the dialogue with Pristina and avoid repeating the mistakes of past negotiations. Partnership with the international community, which facilitates the process, is crucial for Belgrade.

ECONOMIC OPPORTUNITIES

Economic sustainability of the Serb community in Kosovo should be considered within the wider economic context in Kosovo. Looking at it in isolation will produce a flawed analysis. Kosovo's economy is based on unsustainable sources: government spending, remittances, and international assistance. Both Albanians and Serbs rely heavily on handouts, be it the Albanian Diaspora remittances for the Albanians or the Serbian government social payments for the Serbs. But even these sources are waning: faced with severe budget deficits, governments in Belgrade and Pristina are cutting spending; remittances are decreasing; Belgrade is reducing social payments to the Serbs in Kosovo; and the international financial assistance is declining.

Kosovo's GDP is about 4 billion euros⁵, about 2,000 euros per capita. This is low even by the Balkan standards. Bosnia and Herzegovina's GDP per capita is about 5,000 euros, Albania's 6,000, Macedonia's 7,000, and Serbia's 8,000. Kosovo runs a huge trade deficit. Its exports' value in 2010 was about 300 million euros,

5 The CIA World Factbook 2010.

while imports accounted for about 2.3 billion euros. The unemployment rate is estimated to be 45 percent and population living in poverty around 35 percent. In this context, it is difficult to create economic opportunities for any community in Kosovo. However, the Serb community is the least active economically.

Recommendations

1. **Serb community should activate its economic potential.** Efforts to activate the Serb community's potential should focus on utilizing the underused human resources and eliminating the "brain drain" syndrome. Faced with unemployment, many educated young Serbs from Kosovo move to Serbia in search for jobs. If this trend is not reversed, it may have severe consequences for the Serb community.
2. **Belgrade should provide low interest loans and subsidies to Serbs in Kosovo.** The Serbian government should put aside a portion of its budget dedicated to the Serbs in Kosovo to provide low interest loans to small and medium enterprises and to for-profit ventures. Subsidies to local farmers should also be allocated. This would empower the economic base of the Serbs and decrease their reliance on social payments.
3. **Belgrade should continue its current social assistance to Serbs in Kosovo.** Until an economic base is established, the Serbian government social payments for the Serbs should continue. They are crucial for their existence. In the meantime, Serbs together with the Serbian government and Kosovo's institutions should support initiatives that promote economic activity.
4. **Serbs in Kosovo should take advantage of the quota system.** Serbs in Kosovo should take advantage of the employment quota system in public administration, police force, judiciary, and so on. Given that the private sector is very weak and will remain such in the short-term, employment in public institutions and companies remains the only option.

PRILAGOĐAVANJE SRBA NA KOSOVU

Političke preporuke

UVOD

Uspostavljanje novog političkog i ekonomskog sistema Kosova je u toku i nivo angažovanja srpske zajednice u definisanju tog procesa uticaće na njen stepen uticaja i moći u društvu Kosova. Srpska zajednica¹ stoga treba da ima važniju ulogu u procesu kreiranja politike Beograda, Prištine i međunarodne zajednice, koja utiče na njenu budućnost. U tom kontekstu, Savet za inkluzivno upravljanje, međunarodna nevladina organizacija koja podstiče inkluzivno i odgovorno upravljanje, sprovela je jednogodišnju političku inicijativu kreiranjem niza preporuka čiji je cilj bio da se učvrsti politička moć srpske zajednice.

Inicijativa je finansirana i sprovedena u saradnji sa saveznim Ministarstvom spoljnih poslova Švajcarske.

Program je obuhvatio niz diskusija između srpskih političkih lidera sa Kosova, srpskih zvaničnika odgovornih za pitanja Kosova, srpskih predstavnika civilnog društva i individualnih konsultacija sa zvaničnicima kosovske vlade i predstavnicima međunarodne zajednice. Predstavnici srpskih opština na Kosovu i lokalni lideri političkih stranaka na Kosovu su takođe bili uključeni. Savet za inkluzivno upravljanje je o političkim uvidima proizašlih iz tih rasprava redovno izveštavao zvaničnike u Beogradu i Prištini, kao i međunarodne predstavnike.

Cilj ove inicijative je bio da se doprinese političkoj konsolidaciji srpske zajednice na Kosovu i njenom uključivanju u procese političkog odlučivanja. Učesnici su doneli niz političkih preporuka za delovanje Srba na Kosovu, u Beogradu i Prištini. Preporuke se odnose na šest glavnih oblasti: koordinaciju političkih partija, institucionalnu konsolidaciju, političku participaciju, politiku Beograda ka Kosovu, dijalog Beograda i Prištine i Srbi na Kosovu, i na ekonomske mogućnosti.

Preporuke promovišu političku debatu i pragmatično razmišljanje i služe da upotpune domaće i međunarodne napore zarad dobrobiti srpske zajednice. U konkretnim crtama, preporuke će doprineti: transformaciji političke debate u pragmatičnu debatu koja je fokusirana na potrebe i mogućnosti; promovisanju politike usklađivanja i saradnje između srpskih stranaka na Kosovu i između Srba na Kosovu i Srba u Beogradu; pružanju pomoći srpskim političkim liderima da artikulišu zahteve svoje zajednice i da ih sprovedu u dela. Ove preporuke će takođe doprineti povećanju uloge Srba na Kosovu tokom dijaloga Beograda i Prištine.

Preporuke su zasnovane na opšte prihvaćenoj saglasnosti učesnika diskusije, a ne

1 U ovom izveštaju se termin "srpska zajednica" odnosi samo na Srbe na Kosovu, osim ukoliko je drugačije navedeno.

na konsenzusu. Učesnici su bili deo inicijative u svom ličnom svojstvu, i njihovi stavovi nužno ne odražavaju stavove organizacija čiji su oni predstavnici. Preporuke će biti prosleđene svim lokalnim interesnim grupama i činionicima, kao i međunarodnim predstavnicima odgovornim za politiku koja se tiče srpske zajednice.

Ovaj izveštaj je pripremio Savet za inkluzivno upravljanje i odgovoran je za njegovu sadržinu. Izveštaj ne predstavlja nužno stavove Saveta.

KOORDINACIJA POLITIČKIH STRANAKA

Srpsku zajednicu na Kosovu predstavljaju ogranci političkih stranaka sa sedištem u Beogradu i stranke sa sedištem na Kosovu. Prve se kategorično suprotstavljaju učešću u kosovskim institucijama, dok druge to podržavaju, što Beograd i deo Srba sa Kosova ne priznaje, a to im otežava širi legitimitet i rad u srpskim opštinama na severu - gde ogranci stranaka čije je sedište u Beogradu imaju politički monopol. Odnosi između ovih dveju vrsta stranaka i zasebnih institucija kojima upravljaju - srpske institucije² spram kosovskih tela - su napeti. Značajne međusobne političke i ideološke razlike, kao i razlike u okviru njih samih, rezultirali su fragmentacijom srpskog političkog spektruma.

Stranački predstavnici i članovi parlamenta nastavljaju da menjaju stranke i poslaničke klubove, formiraju se nove stranke, neke se dele ili nestaju sa političke scene, a neke se i dalje poistovećuju sa čelnicima umesto sa programima. Međutim, srpske političke stranke se ne razlikuju od ostalih koje su u okviru drugih zajednica na Kosovu, jer se one isto tako dele i regrupušu. Bivši neprijatelji formiraju vladajuće koalicije, a nekadašnji saveznici postaju suparnici. Mnogi veruju da se ove podele temelje na ličnim i stranačkim dobicima, pre nego na na ideološkim i političkim razlikama.

Međutim, politika srpskih stranaka ne odnosi se samo na vlast, već i na pitanje političkih izbora, kao što je pitanje da li se pridružiti kosovskim institucijama ili ih bojkotovati i jačati srpske institucije, takozvane paralelne institucije. Neke od srpskih stranaka učestvovala su na kosovskim lokalnim i parlamentarnim izborima i pridružili se kosovskim institucijama. Druge su uspostavile zasebni politički i uslužni sistem, pružajući usluge obrazovanja, zdravstvene zaštite i izdavanja dokumenata. Kako bi se unapredili interesi srpske zajednice, međupartijska koordinacija je od ključnog značaja za formulisanje politike usklađivanja.

Preporuke

1. **Srpske političke stranke treba da usklade svoju politiku.** Srpske stranke treba da usklađuju, ali ne nužno i ujedinjuju svoje politike i da delaju kao

2 U ovom izveštaju se termin "srpske institucije" odnosi na lokalne institucije na Kosovu koje finansira Beograd, inače takođe poznate kao "paralelne" institucije.

fleksibilan politički savez. Trenutno sukobljavanje planova i ciljeva samo doprinosi podeli među Srbima. Političko usklađivanje bi promovisalo političku i društvenu koheziju i jačanje pregovaračke moći srpske zajednice u politici Kosova. Neophodno je da se stvore uslovi za nesmetan rad i srpskih stranaka sa sedištem u Beogradu i onih sa sedištem na Kosovu, na celoj teritoriji Kosova (npr. Samostalna liberalna stranka ili Jedinствена srpska lista).

2. **Srbi sa Kosova treba da uspostave forum za politički dijalog.** Forum treba da uključi predstavnike srpskih političkih partija, predstavnike civilnog društva i akademskih institucija i da služi kao sredstvo za artikulaciju, harmonizaciju i koordinaciju ključnih političkih pitanja srpskih stranaka. Forum bi trebalo blisko da saraduje sa relevantnim lokalnim i međunarodnim telima, akademskim institucijama i građanskim organizacijama kako bi doprineo opštem razvoju srpske zajednice na Kosovu.
3. **Srbi sa Kosova treba da se angažuju kroz pitanja koja su opšta, a ne ona etničkog karaktera.** Srpske partije treba da se uključe u pitanja neetničkog karaktera (privatizacija, budžet i izborni zakoni) koja imaju značaj ne samo za Albance već za sve stanovnike Kosova. Interesi srpske i ostalih zajednica po mnogo čemu su kompatibilni.

INSTITUCIONALNA KONSOLIDACIJA

Srpska zajednica je podeljena ne samo mnoštvom političkih stranaka sa sukobljenim ciljevima, već i po pitanju institucija. Naime, zajednicu predstavljaju dva para lokalnih institucija: jedne su srpske institucije koje podržava Beograd, a druge su kosovske institucije koje podržavaju Priština i većim delom međunarodna zajednica. Srpske institucije se dele na političke i uslužne institucije. Političke su nastale kao rezultat srpskih lokalnih izbora 2008. godine na Kosovu, prvih srpskih lokalnih izbora od završetka konflikta 1999. godine, a uslužne institucije postoje od 1999. godine. Političke institucije izdaju dokumente i distribuiraju finansijsku pomoć Beograda kosovskim Srbima, dok uslužne ustanove obezbeđuju zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, poštanske i telekomunikacione usluge.

Srpske političke institucije u srpski kontrolisanom severu rade neometano i jedine su postojeće institucije na snazi, ali je njihovo funkcionisanje na ostatku Kosova, gde kosovska tela rade efektno, ograničeno. Za razliku od političkih institucija, ove uslužne ustanove rade efikasno i na severu i jugu i ne predstavljaju bilo kakvu pretnju po interese kosovskih tela.

Stanje na terenu ukazuje na to da ovaj institucionalni politički paralelizam škodi interesima Srba na Kosovu, ali sadašnji akteri se opiru čak i razmatranju ukidanja

ovog paralelizma. Postojanje dva seta lokalnih institucija postaje problematično, naročito u srpskim većinskim opštinama na jugu. Srbi na Kosovu treba da počnu da traže načine da se slože oko jednog seta institucija.

Preporuke

1. **Srbi sa Kosova i Srbi u Beogradu treba da razreše pitanje institucionalnog paralelizma u srpskim većinskim opštinama na Kosovu.** Učesnici su se razlikovali u svojim stavovima po pitanju srpskih institucija i izbora. Neki su predložili da bi srpske političke institucije na jugu trebale da budu ukinute i da Beograd ne bi trebao da organizuje druge lokalne izbore na Kosovu. Drugi su bili odlučno protiv ovih predloga. Međutim, učesnici su se složili da treba da se pronađu načini za ukidanje paralelnih političkih institucija koji neće škoditi interesima Srba, dok bi srpske uslužne institucije na jugu – za obrazovanje i zdravstvo - trebale da rade sve dok se ne postigne krajnji dogovor između Beograda i Prištine. Takođe je predloženo da bi bilo korisno da se uradi objektivna analiza prednosti i mana integracije u kosovski sistem usluga. Predloženo je i da Beograd izradi analizu prednosti i mana održavanja još jednih lokalnih izbora na Kosovu, pre nego se takva odluka ne donese 2012. godine. Takođe je postojala opšta saglasnost da srpske političke i uslužne institucije na severu treba da budu u funkciji sve dok se ne postigne opšti sporazum između Beograda i Prištine.
2. **Beograd i lokalna tela u opštinama naseljenim Srbima na Kosovu treba da uspostave saradnju.** Beograd treba da uspostavi komunikaciju i saradnju sa opštinskim vlastima opština sa srpskom većinom na Kosovu (Gračanica, Štrpce, Parteš, Ranilug i Klokot) putem strategije "saradnja bez priznavanja." Sada kada je Beograd započeo komunikaciju sa kosovskim vlastima, ignorisanje kosovskih tela u opštinama sa srpskom većinom nije korisno. Ova saradnja bi mogla da započne sufinansiranjem infrastrukturnih projekata u ovim opštinama. Takva saradnja će poboljšati međusobne srpske odnose, kao i infrastrukturu opština.
3. **Srpski političari treba da odgovaraju na potrebe svojih glasača i da razvijaju institucije koje nisu korumpirane, već odgovorne.** Percepcija Srba je da su deset rezervisanih mesta i dva zagarantovana ministarstva u kosovskom parlamentu i vladi često pružala više dobiti samim pojedincima nego srpskoj zajednici kao celini. Stoga je neophodno da predstavnici srpske zajednice vode odgovornu politiku i da stavljaju interese Srba iznad sopstvenih političkih interesa, tako jačajući poverenje glasača u političke predstavnike i demokratske institucije. Treba, međutim, navesti da i druge zajednice na Kosovu imaju slične percepcije u odnosu na svoje političke predstavnike.

POLITIČKO UČEŠĆE

Srpska zajednica na Kosovu okleva da u potpunosti učestvuje u radu kosovskih institucija. Učešće Srbima osigurava zastupljenost u kosovskim institucijama, ali takođe omogućava legitimitet tim istim ustanovama, što neke navodi da učešće izjednačavaju sa priznavanjem nezavisnosti Kosova. Nasuprot tome, bojkot je u skladu sa politikom nepriznavanja, ali ostavlja Srbe izvan procesa odlučivanja. Kao rezultat ove dileme, učešće od oko 70.000³ Srba sa juga i bojkot od oko 50.000 Srba sa severa osigurava zastupljenost Srba na jugu, ali izostavlja Srbe sa severa, tako šireći jaz između srpskog severa i juga i jačajući ideju podele, koja je inače popularna među Srbima koji kompaktno žive na severu, nasuprot rastrkanosti srpskih opština na ostatku Kosova.

Srbi sa juga podržavaju poziciju Beograda o „nepriznavanju“, ali ne i o „nesaradnji“. Oni veruju da postoje modeli koji omogućavaju „saradnju bez priznavanja“ i „prihvatanje, ali nepriznavanje“ kosovskih institucija. Ovaj pristup podrazumeva da Srbi učestvuju u radu institucija, uključujući policiju, sudstvo i javnu upravu, ali da ne priznaju suverenost kosovskih granica i državnih simbola.

Od Srba na severu se ne očekuje da menjaju svoju strategiju. Iako zvaničnici Beograda i Prištine to negiraju, očekuje se da pitanje severa najzad bude tema dijaloga Beograda i Prištine, koji je počeo u martu 2011. Na drugoj strani, Srbi sa juga, okruženi albanskim stanovništvom i oslanjajući se na kosovske institucije i međunarodnu zajednicu za pitanja bezbednosti i ostalih usluga, smatraju učešće u kosovskim institucijama vrlo bitnim za njihov opstanak. Oni se snažno protive mogućoj podeli severa, jer bi time svakako ostali na Kosovu u okviru 'novih granica'.

Preporuke

1. **Srbi sa juga treba aktivno da učestvuju u institucijama Kosova.** Srbi sa juga treba da učestvuju u kosovskim institucijama, uključujući policiju, sudstvo i javnu upravu, te u potpunosti da koriste prednosti sistema kvota. Problemi i izazovi koji se tiču srpske zajednice - decentralizacija, lokalne institucije, zapošljavanje, telekomunikacije, nekretnine, itd. - mogle bi najefikasnije da se reše učešćem u institucijama. Bojkot kosovskih institucija Srba sa severa ne treba da ih odvraća od toga. Srbi sa juga i Srbi sa severa žive u različitim uslovima, i zbog toga je potrebno da prilagode svoje aktivnosti spram svojih specifičnih situacija. Srbi bi učešćem mogli da daju određen legitimitet kosovskoj nezavisnosti, ali bi isto tako mogli i da dobiju određenu stvarnu političku moć.

3 Ovo je približna brojka, jer tačan broj Srba ili, u ovom slučaju, Albanaca nije poznat. Cenzus nije bio sproveden od 1981. godine, ali postoji konsenzus da većina Srba na Kosovu žive južno od reke Ibar. Ovo je često bilo korišćeno kao argument protiv podele jer bi eventualna podela ostavila većinu Srba sa Kosova izvan Srbije.

2. **Beograd treba da podrži političko učešće Srba na jugu.** Beograd treba da prepozna odluku Srba sa juga da učestvuju u radu institucija Kosova. Iako Beograd nije u poziciji da to zvanično odobri, jer bi se time okrenula leđa srpskim institucijama na Kosovu, takvu odluku ne treba da osporava. Podrška bi mogla da se ostvari kroz zajedničke projekte sa opštinskim institucijama u većinski srpskim opštinama, kao i neformalnom saradnjom sa srpskim političkim stranakama na Kosovu.
3. **Srbi sa severa treba da podrže učešće Srba sa juga.** Srbi sa severa treba da prihvate da Srbi sa juga žive u drugačijim uslovima i trebaju da podrže njihovo učešće u kosovskim institucijama. Za razliku od Srba na severu čije srpske institucije funkcionišu kako treba, Srbi na jugu, čije institucije jedva da rade, se za mnoge usluge oslanjaju na kosovske institucije. Solidarnost i razumevanje situacije Srba na jugu od strane Srba sa severa bi takođe unapredio međusrpske odnose.
4. **Kosovske institucije treba da podrže trenutno delimično političko učešće Srba sa juga.** Izvestan broj kosovskih Albanaca i visokih vladinih zvaničnika strahuje da bi integracija Srba sa juga u kosovske institucije, dok se Srbi na severu udaljavaju od Prištine, osnažilo ideju podele. Međutim, kosovske institucije treba da podrže integraciju Srba sa juga, jer ne samo da bi to doprinelo velikom delu srpske zajednice, već bi takođe moglo da posluži kao dobar primer albansko-srpske koegzistencije, saradnje vlasti i poboljšanja sveukupnih srpsko-albanskih odnosa.

POLITIKA BEOGRADA PREMA KOSOVU

Nakon kosovskog proglašenja nezavisnosti 2008. godine, Beograd je prekinuo komunikaciju sa Prištinom, organizovao lokalne izbore na Kosovu, i uspostavio svoje institucije. Takođe je "kaznio" Srbe koji su odstupili od ovakve politike. Beograd je od tada napravio tri velike promene u svojoj politici: nastavila se komunikacija sa Prištinom kroz dijalog o "tehničkim" problemima, ukinute su sankcije onima koji glasaju na izborima, kandiduju se i pridružuju kosovskim institucijama, a ukinut je i izvestan broj lokalnih institucija u opštinama koje nisu imale značajan broj srpskog stanovništva. Uprkos ovim političkim izmenama, Beograd se protivi učešću i uključivanju Srba u kosovske institucije. Srbi sa juga su „odstupili“ od takve politike glasajući u velikom broju na lokalnim i parlamentarnim izborima 2009. i 2010. godine.

Preporuke

1. **Beograd i srpski članovi Parlamenta Kosova treba da uspostave komunikaciju.** Beograd treba da uspostavi neformalnu komunikaciju i saradnju sa 13 srpskih članova Parlamenta Kosova, sa ciljem formalizovanja

odnosa. Beograd ne priznaje Vladu Kosova, dok učestvuje u direktnom dijalogu u okviru strategije “angažovanje bez priznanja“. Ista strategija bi mogla da se primeni na saradnju Beograda sa srpskim skupštinskim strankama na Kosovu. Saradnja bi mogla da otpočne nezvaničnim sastancima između kosovskih Srba koji su članovi Parlamenta Srbije i kosovskih Srba koji su članovi Parlamenta Kosova.

2. **Beograd treba više da uključi Srbe sa Kosova u kreiranje svojih političkih odluka koje se odnose na Kosovo.** Politika Beograda prema Kosovu treba da bude jasno definisana, pragmatična i fleksibilna i da uzme u obzir političke preporuke i povratne informacije Srba sa Kosova. Srbi sa Kosova treba da budu deo kreiranja politike i ključni faktor u procesu političke implementacije. To se može postići stvaranjem savetodavnog tela uključujući zvaničnike srpske Vlade, predstavnike Srba sa Kosova, i članove civilnog društva.
3. **Beograd treba da uveća transparentnost i efikasnost svojih fondova za Kosovo.** Beograd treba da bude transparentniji, efektivniji i odgovorniji u upravljanju srpskim fondovima koji su namenjeni Srbima na Kosovu. Više sredstava treba da bude dodeljeno u svrhu obrazovanja i ekonomskog razvoja, a manje za socijalnu pomoć.
4. **Beograd treba da poboljša svoje odnose sa Prištinom.** Beograd treba da igra konstruktivnu ulogu u svom odnosu sa Prištinom, jer će se dobri međusobni odnosi odraziti i na odnos između Srba i Albanaca na Kosovu.

DIJALOG BEOGRAD-PRIŠTINA I SRBI SA KOSOVA

Situacija srpske zajednice na Kosovu će biti žarište dijaloga Beograda i Prištine. Dijalog bi, ukoliko bude uspešan, definisao ulogu Srba u političkom procesu Kosova, rešio neka pitanja koja nisu politička, pronašao rešenje za sever, i naposljetku okončao političku neizvesnost srpske zajednice.

Očekuje se da će dijalog Beograda i Prištine biti dug i težak. Iako se zvanično odnosi na tehnička pitanja, striktna podela političkih i teničkih pitanja je nemoguća. Putni dokumenti, registarske tablice i carinske overe su tehnička, ali isto tako i pitanja statusa. Odsustvo zvaničnog dnevnog reda dijaloga otežava definisanje modela angažovanja Srba sa Kosova.

Preporuke

1. **Predstavnici Srba sa Kosova treba da formulišu listu prioriteta za dijalog.** Srbi na Kosovu treba da formulišu listu prioriteta i da insistiraju da ti prioriteti budu uključeni u dnevni red dijaloga. Iako će se dijalog neminovno usmeriti i na interese Srba na Kosovu, druga pitanja, koja Beograd i Priština smatraju više važnim, bi mogla da zasene interese Srba na Kosovu. Kvalitet

životnog standarda (rad struje i telefona, bezbednost, zapošljavanje, itd.) treba da ima prednost nad većim i apstraktnim interesima Beograda i Prištine. Lideri srpske zajednice treba da učestvuju u onim diskusijama dijaloga koji se odnose na pitanja kulturnog nasleđa, putnih isprava, registarskih tablica, nestalih lica, transporta, saradnje policije, sudstva, trgovine i telekomunikacija.

2. **Srbi sa Kosova treba da pripreme zajedničku platformu za dijalog.** Srbi sa Kosova očekuju da će biti uključeni u radne grupe i Beograda i Prištine. Od članova srpskih parlamentarnih stranaka na Kosovu se očekuje da će biti uključeni u prištinski tim, dok se od članova stranaka na Kosovu čije je sedište u Beogradu očekuje da će biti uključeni u beogradski tim. Članovi oba tima treba da insistiraju na pitanjima koja prvenstveno utiču na srpsku zajednicu.
3. **Beograd treba da odredi realne ciljeve dijaloga.** Beograd treba da bude realan u artikulaciji svojih ciljeva tokom dijaloga sa Prištinom i da izbegne ponavljanje grešaka iz bivših pregovora. Partnerstvo sa međunarodnom zajednicom, što olakšava dijalog, je od presudne važnosti za Beograd.

EKONOMSKE MOGUĆNOSTI

Ekonomska održivost srpske zajednice na Kosovu treba da se posmatra u okviru šireg konteksta Kosova, jer će u suprotnom analize biti pogrešne. Kosovska ekonomija se temelji na neodrživim izvorima, kao što su državna potrošnja, doznake i međunarodna pomoć. I Albanci i Srbi se dosta oslanjaju na pomoć sa strane, bilo da se radi o doznakama albanske dijaspore ili socijalnim davanjima srpske Vlade. Međutim i ovakvi izvori pomoći su slabi, jer suočeni sa teškim budžetskim deficitima vlade i Beograda i Prištine smanjuju potrošnju, Beograd umanjuje socijalna davanja, a međunarodna finansijska pomoć je u opadanju.

Kosovski BND je oko 4 milijarde evra⁴, sa približno 2000 evra po stanovniku što je niska cifra čak i za standarde balkanskih zemalja. Bosna i Hercegovina ima BND od približno 5000 evra po stanovniku, Albanija - 6000, Makedonija - 7000, a Srbija - 8000. Kosovski trgovinski deficit je oko 80%. Njegova izvozna vrednost u 2010. je bila oko 320 miliona evra, dok je uvoz iznosio 2,3 milijarde evra. Stopa nezaposlenosti je 45%, a stopa stanovništva koji živi u siromaštvu je 34%. U tom kontekstu, teško je kreirati ekonomske mogućnosti za bilo koju zajednicu na Kosovu. Međutim, srpska zajednica je ona koja je najmanje ekonomski aktivna.

4 The CIA World Factbook 2010.

Preporuke

1. **Srpska zajednica treba da iskoristi svoj ekonomski potencijal.** Napori da se aktivira potencijal srpske zajednice treba da se usmere na neiskorišćene ljudske resurse i prevenciju „odliva mozgova“. Suočeni sa nezaposlenošću, mnogi mladi Srbi se sele u Srbiju u potrazi za poslom. Ukoliko se ovakav trend ne izmeni, on bi mogao da izazove ozbiljne posledice za srpsku zajednicu.
2. **Beograd treba da Srbima na Kosovu obezbedi subvencije i kredite niskih kamatanih stopa.** Vlada Srbije treba da usmeri deo svog budžeta namenjenog Srbima na Kosovu na davanje kredita niskih kamatnih stopa za mala i srednja preduzeća i za profitna ulaganja Srba. Takođe bi trebale da se dodeljuju subvencije za lokalne poljoprivrednike, jer bi to osnažilo ekonomsku bazu Srba i smanjilo njihovu zavisnost od socijalnih davanja.
3. **Beograd treba da nastavi sa socijalnim davanjima za Srbe na Kosovu.** Sve dok ekonomska proizvodnja ne bude uspostavljena, socijalna davanja srpske Vlade treba da se nastave, jer su ona najbitnija za njihov opstanak. U isto vreme, Srbi u saradnji sa srpskom Vladom i kosovskim institucijama treba da podrže inicijative koje promovišu ekonomsku aktivnost.
4. **Srbi sa Kosova treba da iskoriste sistem kvota.** Srbi na Kosovu treba da iskoriste sistem kvota za zapošljavanje u javnoj administraciji, uključujući policiju, sudstvo, itd. S obzirom da je privatni sektor jako slab i da će, kratkoročno gledano, tako i ostati, zapošljavanje u javnim institucijama i kompanijama je jedini način da se smanji nezaposlenost.

AKOMODIMI I SERBËVE NË KOSOVË

Rekomandime Politike

HYRJJE

Në Kosovë është duke u krijuar një system i ri politik dhe ekonomik. Niveli i angazhimit të komunitetit serb në proceset të cilat definojnë këtë sistem do të përcaktojë ndikimin dhe fuqinë e tij në shoqërinë e Kosovës. Komuniteti serb duhet të luaj rol më të madh në bërjen e politikave që ndikojnë në ardhmërinë e tij e që bëhen nga Beogradi, Prishtina dhe komuniteti ndërkombëtar. Në këtë frymë, Këshilli për Qeverisje Përfshirëse (CIG), një organizatë joqeveritare ndërkombëtare që promovon qeverisje përfshirëse dhe të përgjegjshme, ka implementuar një iniciativë politike njëvjecare, duke zhvilluar një numër rekomandimesh me qëllim të konsolidimit të fuqisë politike të komunitetit serb.

Kjo iniciativë është financuar nga Departamenti Federal i Punëve të Jashtme të Zvicrës dhe është implementuar në bashkëpunim me të njëjtin.

Programi ka përfshirë një sërë diskutimesh me udhëheqës politik të serbëve të Kosovës, zyrtarë nga qeveria e Serbisë përgjegjës për politikën rreth Kosovës, përfaqësues serbë të shoqërisë civile, dhe konsultime individuale me zyrtarë të qeverisë së Kosovës dhe përfaqësues ndërkombëtarë. Në program janë përfshirë edhe zyrtarë komunal dhe udhëheqës lokal të partive politike. CIG ka informuar rregullisht zyrtarët në Beograd, Prishtinë dhe përfaqësuesit ndërkombëtarë rreth rezultateve të dala nga diskutimet.

Qëllimi i iniciativës ka qenë kontribuimi në konsolidimin politik të komunitetit serb dhe në përfshirjen e tij më të madhe në procesin e politikbërjes. Pjesëmarrësit kanë prodhuar një numër rekomandimesh politike për veprim nga serbët e Kosovës, Beogradi dhe Prishtina. Rekomandimet adresojnë gjashtë fusha të rëndësishme: koordinimin e partive politike, konsolidimin institucional, pjesëmarrjen politike, politikën e Beogradit ndaj Kosovës, dialogun Beograd-Prishtinë dhe rolin e serbëve të Kosovës në të, dhe mundësitë ekonomike.

Rekomandimet promovojnë debatin politik dhe të menduarit pragmatik dhe ndihmojnë përpjekjet lokale e ndërkombëtare për akomodimin e komunitetit serb. Në mënyrë të vecantë, këto rekomandime do të kontribuojnë në transformimin e debatit politik rreth serbëve në Kosovë nga rrafshi politik në një rrafsh më fokus në nevoja dhe mundësi, në promovimin e harmonizimit të politikave dhe bashkëpunimit mes partive serbe në Kosovë dhe mes serbëve në Kosovë dhe Beogradit, dhe do të ndihmojnë udhëheqësit politik serbë në Kosovë në artikullimin dhe përkthimin e kërkesave të komunitetit të tyre në politika publike. Këto rekomandime gjithashtu do të ndihmojnë në fuqizimin e rolit të serbëve në Kosovë në dialogun mes Beogradit dhe Prishtinës.

Rekomandimet janë të bazuara në marrëveshje të gjërë të pjesëmarrësve, por jo në konsensus. Pjesëmarrësit kanë marrë pjesë në iniciativë në cilësi personale dhe pozicionet e tyre nuk reflektojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e institucioneve të cilat i përfaqësojnë. Rekomandimet do t'u shpërndahen të gjitha palëve lokale dhe përfaqësuesve ndërkombëtarë përgjegjës për bërjen e politikave lidhur me komunitetin serb.

Drejtori i programeve i CIG ka përgatitur këtë raport dhe CIG është përgjegjëse për përmbajtjen e tij. Mirëpo, raporti nuk përfaqëson apo reflekton domosdoshmërisht pikëpamjet e CIG.

KOORDINIMI I PARTIVE POLITIKE

Komuniteti serb në Kosovë përfaqësohet nga degë të partive politike serbe me seli në Beograd dhe nga partitë politike serbe me seli në Kosovë. Të parat fuqishëm kundërshtojnë pjesëmarrjen e serbëve në institucionet e Kosovës, kurse të dytat mbështesin pjesëmarrjen. Partitë serbe me seli në Kosovë nuk njihen nga Beogradi dhe nga një pjesë e popullatës serbe në Kosovë, duke ua bërë të vështirë që të thirren në legjitimitet të gjërë dhe të veprojnë në hapësira ku partitë me seli në Beograd kanë monopol politik—në komunat me shumicë serbe në veri. Marrëdhëniet mes këtyre dy grupeve të partive politike dhe institucioneve të ndara që ato i menaxhojnë—institucionet serbe dhe institucionet e Kosovës—janë të tensionuara. Dallime të theksuara politike e ideologjike ekzistojnë edhe mes dhe brenda partive me seli në Beograd dhe atyre me seli në Kosovë, duke kontribuar në fragmentimin e spektrit politik të komunitetit serb.

Zyrtarë partiak dhe anëtarë të parlamentit lëvizin nga një parti në tjetrën, parti të reja vazhdojnë të themelohen, të vjetrat ndahen në dysh apo zhduken, dhe partitë vazhdojnë të identifikohen më tepër me udhëheqësit e tyre sesa me programet politike. Megjithatë, partitë politike serbe nuk dallojnë shumë nga partitë e komuniteteve tjera në Kosovë. Edhe ato vazhdojnë të ndahen e të rigrupohen. Armiqtë e vjetër bashkohen dhe formojnë koalicione qeveritare, ndërsa ish aleatët armiqësohen. Besohet se këto ndarje janë të bazuara më tepër në përfitime personale e partizane sesa në dallime ideologjike e politike.

Por politika e partive serbe nuk ka të bëjë vetëm me pushtetin, por edhe me zgjedhje politike: t'i bashkohen institucioneve të Kosovës apo t'i bojkotojnë ato dhe t'i forcojnë institucionet e Serbisë në Kosovë—të njohura edhe si institucione paralele. Disa parti serbe morrën pjesë në zgjedhjet lokale e parlamentare të Kosovës dhe iu bashkuan institucioneve të Kosovës. Të tjerat udhëheqin një sistem të ndarë politik dhe të shërbimeve, duke ofruar edukim, kujdes shëndetësor dhe dhënie të dokumenteve. Koordinimi ndërpartiak është thelbësor në formulimin e politikave konsensuale për përmirësimin e interesave të komunitetit serb.

Rekomandime

1. **Partitë politike serbe në Kosovë duhet të harmonizojnë politikat e tyre.** Partitë serbe duhet të harmonizojnë—jo domosdoshmërisht t'i homogjenizojnë—politikat e tyre dhe të veprojnë si një aleancë fleksibile politike. Agjendat dhe objektivat e tyre kundërshtuese po kontribuojnë në ndasitë brenda komunitetit serb. Harmonizimi i politikave do të promovojë kohezionin politik dhe shoqëror dhe forcojë fuqinë negociuese të komunitetit serb në politikën e Kosovës. Poashtu duhet të krijohen kushtet që të gjitha partitë të veprojnë të papenguara në gjithë territorin e Kosovës (p.sh. Partia e Pavarur Liberale apo Lista e Bashkuar Serbe të veprojnë lirshëm në veri).
2. **Serbët në Kosovë duhet të themelojnë një forum për diskutim të politikave.** Forumi duhet të përfshijë zyrtarë partiak serb, përfaqesues të shoqërisë civile, dhe anëtarë të institucioneve arsimore dhe të shërbej si mjet për harmonizimin dhe koordinimin e politikave partiake rreth çështjeve kyce. Me tu formuar, forumi duhet të bashkëpunoj me institucionet relevante lokale dhe ndërkombëtare, me institucionet akademike dhe me organizata të shoqërisë civile me qëllim të zhvillimit të përgjithshëm politik të komunitetit serb.
3. **Serbët në Kosovë duhet të angazhohen edhe në çështje joetnike.** Partitë serbe duhet të angazhohen edhe në çështje joetnike—privatizimi, buxheti i Kosovës, reforma kushtetuese dhe ligji zgjedhor—të cilat kanë pasoja për të gjithë banorët e Kosovës. Interesat e komunitetit serb dhe komuniteteve tjera janë të pajtueshme në shumë nga këto çështje.

KONSOLIDIMI INSTITUCIONAL

Komuniteti serb është i fragmentuar jo vetëm nga një numër i madh i partive politike por edhe nga dy grupe të institucioneve lokale me objektiva të kundërta: institucionet e Serbisë dhe institucionet e Kosovës. Institucionet e Serbisë janë të mbështetura nga Beogradi kurse ato të Kosovës nga Prishtina dhe nga një pjesë e madhe e komunitetit ndërkombëtar. Institucionet e Serbisë përfshijnë institucione politike dhe të shërbimeve: të parat kanë rezultuar nga zgjedhjet lokale serbe të vitit 2008, të parat zgjedhje lokale të Serbisë të mbajtura në Kosovë qysh nga konflikti i vitit 1999, ndërsa të dytat ekzistojnë që nga viti 1999.

Institucionet politike të Serbisë në veriun e kontrolluar nga serbët veprojnë të papenguara dhe faktikisht janë të vetmet institucione, mirëpo veprimet e këtyre institucioneve në pjesën tjetër të Kosovës janë të kufizuara. Për dallim prej institucioneve politike, institucionet e shërbimeve të Serbisë veprojnë efektivisht si në veri ashtu edhe në jug dhe duket se nuk paraqesin ndonjë kërcënim ndaj institucioneve të Kosovës.

Gjendja në terren sugjeron se ky paralelizëm politik institucional dëmton interesat e serbëve në Kosovë, por aktorët e përfshirë në këtë proces ngurrojnë të konsiderojnë një zgjidhje potenciale. Ekzistimi i dy palë institucioneve lokale, të Serbisë dhe të Kosovës, po bëhet problematik sidomos në komunat me shumicë serbe në jug. Serbët në Kosovë duhet të fillojnë të kërkojnë rrugë për tu bashkuar rreth një grupi të institucioneve.

Rekomandime

- 1. Serbët në Kosovë dhe qeveria në Beograd duhet ta zgjidhin çështjen e paralelizmit institucional në komunat me shumicë serbe në Kosovë.** Pjesëmarrësit kanë pasur pikëpamje të kundërta rreth çështjes se institucioneve paralele dhe mbajtjes së zgjedhjeve të ardhshme të Serbisë në Kosovë. Disa sugjeron se institucionet politike të Serbisë në jug duhet që gradualisht të shuhen dhe se Beogradi nuk duhet të organizojë zgjedhje tjera lokale në Kosovë. Tjerët kundërshtuan fuqishëm këto propozime, duke sugjeruar te kundërtën. Megjithatë, pjesëmarrësit u pajtuan se duhet kërkuar rrugë për shuarjen graduale të institucioneve politike të Serbisë në jug por pa i dëmtuar interesat e serbëve të Kosovës, ndërsa institucionet e shërbimeve të Serbisë—edukimi, shëndetësia—duhet të operojnë derisa të arrihet një zgjidhje mes Beogradit dhe Prishtinës. Ata poashtu sugjeron që të bëhet një shqyrtim i jopolitizuar i përfitimit dhe kostos së integritit në sistemin e shërbimeve të Kosovës. Pjesëmarrësit poashtu rekomanduan që Beogradi duhet të analizojë përfitimin dhe koston e mbajtjes së një palë zgjedhjeve tjera lokale në Kosovë para se ta marr një vendim në vitin 2012. Poashtu ka pasur pajtim të përgjithshëm mes pjesëmarrësve se institucionet politike dhe të shërbimeve të Serbisë në veri duhet të funksionojnë derisa të arrihet një marrëveshje e përgjithshme mes Beogradit e Prishtinës.
- 2. Beogradi dhe institucionet lokale në komunat me shumicë serbe në Kosovë duhet të vendosin bashkëpunim.** Beogradi duhet të komunikoj dhe bashkëpunoj me autoritetet komunale të komunave me shumicë serbe në Kosovë—Gracanica, Shtërpce, Partesh, Ranillug dhe Kllokot—nën strategjinë e “bashkëpunimit pa njohje”. Tani që Beogradi ka filluar komunikimin direkt me autoritetet e Kosovës, injorimi i autoriteteve lokale serbe është joefikas. Ky bashkëpunim mund të filloj duke bashkëfinancuar projekte infrastrukturore në komunat e përmendura më lart. Një bashkëpunim i tillë do të përmirësojë marrëdhëniet brenda komunitetit serb si dhe infrastrukturën e këtyre komunave.
- 3. Politikanët serbë në Kosovë duhet të bëhen më përgjegjës ndaj nevojave të votuesve të tyre dhe të zhvillojnë institucione llogaridhënëse dhe të pakorruptuara.** Perceptimi i serbëve të Kosovës është se dhjetë ulëset e rezervuara dhe dy ministritë e garantuara në parlamentin dhe qeverinë e

Kosovës shpesh kanë ofruar mundësi për individë sesa një zë për serbët. Rrjedhimisht, përfaqësuesit politik të serbëve duhet të bëjnë politikë të përgjegjshme dhe të vendosin interesat e komunitetit të tyre mbi interesat politike, duke ngritur kështu besimin e votuesve në përfaqësuesit e tyre politik dhe në institucionet demokratike. Megjithatë, duhet theksuar se edhe komunitetet tjera të Kosovës kanë perceptime të njejta për përfaqësuesit e tyre politik.

PJESËMARRJA POLITIKE

Komuniteti serb në Kosovë heziton të marrë pjesë plotësisht në institucionet e Kosovës. Pjesëmarrja siguron përfaqësimin e serbëve në institucionet e Kosovës por gjithashtu i mvesh me legjitimitet këto institucione, duke bërë që disa ta barazojnë pjesëmarrjen me njohjen e pavarësisë së Kosovës. Në anën tjetër, bojkoti është në pajtim me politikën e mosnjohjes por i lë serbët jashtë procesit vendimmarrës. Si rezultat i kësaj dileme, pjesëmarrja nga rreth 70,000¹ serbë në jug dhe bojkoti nga afërsisht 50,000 serbë në veri siguron përfaqësimin e serbëve në jug por i lë menjatë serbët e veriut, duke i zgjeruar edhe më tej ndasitë veri-jug dhe duke e fuqizuar idenë e ndarjes, ide që mbështetet nga serbët që jetojnë të koncentruar në veri, por që kundërshtohet nga komunitatet e shpërndara serbe në pjesën tjetër të Kosovës.

Serbët në jug përkrahin pozicionin e Beogradit të “mosnjohjes” por jo edhe ate të “mosbashkëpunimit”. Ata besojnë se ekzistojnë modele të cilat lejojnë për “bashkëpunim pa njohje” dhe “pranim por jo njohje” të institucioneve të Kosovës. Kjo qasje nënkupton pjesëmarrjen e serbëve në institucione, përfshirë policinë, gjyqësinë dhe administratën publike por jo njohjen e prerogativave sovrane të Kosovës, sic janë kufijtë dhe simbolet shtetërore.

Serbët në veri nuk priten të ndryshojnë strategjinë e tyre të “mosangazhimit”. Por serbët në jug, të rrethuar nga vendbanime me popullatë shqiptare dhe të varur nga institucionet e Kosovës dhe komuniteti ndërkombëtar për ofrimin e sigurisë dhe shërbimeve tjera, konsiderojnë se pjesëmarrja në institucionet e Kosovës është thelbësore për mbijetesë. Ata fuqishëm kundërshtojnë ndarjen eventuale të veriut, kryesisht për shkak se ata përseri do të mbeteshin përbrenda “kufijve të rinj” të Kosovës.

1 Ky është një numër i përafërt. Të dhëna të sakta për serbët, apo edhe për shqiptarët, nuk ekzistojnë. Regjistrimi i fundit i popullsisë është mbajtur në vitin 1981. Megjithatë, ekziston pajtimi se shumica e serbëve në Kosovë jeton në jug të lumit Ibër. Ky fakt është përdorur shpesh gjatë diskutimeve si argument kundër ndarjes së Kosovës sepse do të linte shumicën e serbëve në Kosovë jashtë Serbisë.

Rekomandime

1. **Serbët në jug duhet të marrin pjesë në institucionet e Kosovës.** Serbët në jug duhet të marrin pjesë në institucionet e Kosovës, përfshirë policinë, gjyqësinë dhe administratën publike si dhe të shfrytëzojnë sistemin e kuotas. Problemet dhe sfidat e komunitetit serb—decentralizimi, institucionet lokale, punësimi, telekomunikimi, prona e kështu me rradhë—më së miri do të mund të adresoheshin përmes pjesëmarrjes në institucione. Bojkotimi i institucioneve të Kosovës nga ana e serbëve në veri nuk duhet të shkurajoj serbët e jugut nga pjesëmarrja. Serbët në jug dhe serbët në veri jetojnë në rrethana të ndryshme, prandaj nevojitet që veprimet e tyre t'u përshtaten kushteve në terren. Me pjesëmarrje serbët mund t'i japin pak legjitimitet pavarësisë së Kosovës por do të përfitonin fuqi substanciale politike.
2. **Beogradi duhet të përkrah pjesëmarrjen politike të serbëve në jug.** Beogradi duhet ta njoh vendimin e serbëve të jugut për pjesëmarrje në institucionet e Kosovës. Edhe pse Beogradi mund të mos jetë në pozitë që publikisht ta mbështesë pjesëmarrjen, sepse do të dukej sikur ua kthen shpinën institucioneve të Serbisë në Kosovë, ai nuk duhet ta pengojë atë. Përkrahja mund të ofrohet përmes projekteve të përbashkëta me institucionet komunale në komunat me shumicë serbe si dhe përmes bashkepunimit joformal me partitë politike serbe në Kosovë.
3. **Serbët në veri duhet ta mbështesin pjesëmarrjen e serbëve në jug.** Serbët në veri duhet ta pranojnë faktin se serbët në jug jetojnë në rrethana tjera dhe duhet ta mbështesin pjesëmarrjen e tyre në institucionet e Kosovës. Për dallim nga serbët në veri, Serbët në jug varen për shumë shërbime nga institucionet e Kosovës. Përderisa në veri institucionet e Serbisë funksionojnë, në jug ato janë pothuajse inekzistente. Poashtu një shkallë solidariteti dhe mirëkuptimi e serbëve në veri për serbët në jug do të përmirësonte marrëdhëniet brenda komunitetit serb në Kosovë.
4. **Institucionet e Kosovës duhet ta përkrahin pjesëmarrjen e tanishme të pjesshme politike të serbëve.** Një numër i partive politike shqiptare dhe zyrtarëve qeveritarë frikësohen se integrimi i serbëve të jugut në institucionet e Kosovës, përderisa serbët e veriut largohen gjithnjë e më shumë nga Prishtina, do ta përforcoj idenë e ndarjes. Megjithatë, institucionet e Kosovës duhet të mbështesin integrimin e serbëve në jug sepse një gjë e tillë jo vetëm që do ta akomodonte një pjesë të madhe të komunitetit serb por gjithashtu do të shërbente si shembull i mirë i bashkëjetesës dhe bashkëqeverisjes shqiptaro-serbe dhe përmirësoj marrëdhëniet e përgjithshme mes dy shoqërive.

POLITIKA E BEOGRADIT PËR KOSOVËN

Pas shpalljes së pavarësisë së Kosovës në vitin 2008, Beogradi pezulloj komunikimin me Prishtinën, organizoi zgjedhje lokale në Kosovë dhe themeloi institucionet e tij. Beogradi poashtu 'dënoi' ata serbë që devijuan nga kjo politike. Qe nga atëherë Beogradi ka bërë tri ndryshime madhore politike: ka rivendosur komunikimin me Prishtinën përmes një dialogu mbi çështjet 'teknike'; nuk i sanksionon më ata që votojnë, kandidohen apo që u bashkohen institucioneve të Kosovës; si dhe ka mbyllur një numër të institucioneve lokale të Serbisë në komunat e Kosovës më numër të vogël apo pa popullatë serbe. Përkundër këtyre modifikimeve të politikave, Beogradi kundërshton pjesëmarrjen dhe angazhimin e serbëve në institucionet e Kosovës. Serbët në jug kanë 'devijuar' nga kjo politikë, duke dalur të votojnë në numër të madh në zgjedhjet lokale të Kosovës të vitit 2009 dhe në ato parlamentare të vitit 2010.

Rekomandime

1. **Beogradi dhe deputetët serbë të parlamentit të Kosovës duhet të vendosin kanale të komunikimit dhe bashkëpunimit.** Beogradi duhet të vendosë komunikim dhe bashkëpunim joformal me 13 deputetët serbë në parlamentin e Kosovës dhe gradulisht ta formalizoj këtë bashkëpunim. Beogradi nuk e njuh parlamentin e Kosovës. Por ai nuk e njuh as qeverinë e Kosovës, me të cilën është futur në dialog direkt nën një strategji "angazhim pa njohje". E njehta strategji mund të zbatohet për bashkëpunim me deputetë dhe parti parlamentare serbe në Kosovë. Bashkëpunimi mund të filloj me takime joformale mes serbëve të Kosovës që janë deputetë në parlamentin e Serbisë dhe serbëve të Kosovës që janë deputetë në parlamentin e Kosovës
2. **Beogradi duhet të involvojë më shumë serbët në Kosovë në bërjen e politikave të tij për Kosovën.** Politika e Beogradit për Kosovën duhet të definohet qartë, të jetë pragmatike dhe fleksibile si dhe të marrë parasysh rekomandimet dhe vlerësimet e serbëve në Kosovë. Ata duhet të jenë pjesë e politikbërjes dhe faktor kyç në procesin e implemetimit të politikave. Kjo do të mund të arrihej përmes krijimit të një trupi këshilldhënës të përbërë nga zyrtarë qeveritar të Serbisë, përfaqësues politik dhe anëtarë serbë të shoqërisë civile.
3. **Beogradi duhet të rrisë transparancën dhe efikasitetin e fondeve të dedikuara për Kosovën.** Beogradi duhet të jetë më transparent, efikas dhe llogaridhënës në menaxhimin e fondeve të Serbisë të dedikuara për serbët në Kosovë. Më shumë fonde duhet të ndahen për edukim dhe zhvillim ekonomik, e më pak për ndihmë sociale.

4. **Beogradi duhet të përmirësojë marrëdhëniet me Prishtinën.** Beogradi duhet të luajë rol konstruktiv në angazhimin e tij me Prishtinën. Marrëdhëniet e mira mes Beogradit e Prishtinës do të reflektoheshin në marrëdhëniet mes shqiptarëve dhe serbëve në Kosovë.

DIALOGU BEOGRAD-PRISHTINË DHE SERBËT NË KOSOVË

Gjendja e komunitetit serb në Kosovë do të jetë një pikë kyce e dialogut Beograd-Prishtinë. Nëse është i suksesshëm, dialogu do të definojë rolin e serbëve në procesin politik në Kosovë, do të zgjidh disa çështje jopolitike, do të gjejë zgjidhje për veriuin dhe përfundimisht do t'i jepte fund pasigurisë politike të komunitetit serb.

Dialogu Beograd-Prishtinë pritet të jetë i gjatë dhe i vështirë. Edhe pse zyrtarisht ai adreson çështje teknike, sesionet e para sugjerojnë se ndarja e çështjeve teknike nga ato politike është e vështirë. Dokumentet e udhëtimit, targat e automjeteve, dhe vulat doganore janë çështje teknike por edhe politike. Mungesa e një agjende zyrtare për dialog e bën të vështirë definimin e një modeli për angazhim të komunitetit serb në këtë proces.

Rekomandime

1. **Përfaqësuesit serbë në Kosovë duhet të formulojnë një listë të prioriteteve për dialogun.** Serbët në Kosovë duhet të formulojnë një listë të prioriteteve dhe të angazhohen për ta bërë atë pjesë të agjendës. Edhe pse dialogu pashmangshëm do ta adresojë gjendjen e serbëve në Kosovë, interesat tjera të konsideruara më të rëndësishme nga Beogradi dhe Prishtina mund t'i lënë nën hije interesat e serbëve. Standardi i jetesës—energjia e vazhdueshme elektrike dhe linjat telefonike, siguria, punësimi e kështu me rradhë—duhet të ketë përparësi ndaj interesave më të mëdha e abstrakte të Beogradit e Prishtinës. Udhëheqësit e komunitetit serb duhet të jenë pjesë e sesioneve punuese të dialogut që meren me çështje si ato të trashëgimisë kulturore, dokumentet e udhëtimit, targat e automjeteve, të pagjeturit, transporti, bashkëpunimi policor, gjyqësia, tregtia dhe telekomunikimi.
2. **Serbët në Kosovë duhet të përgatisin një platformë të përbashkët për dialog.** Serbët në Kosovë presin që të inkuadrohen në grupet punuese të Beogradit e Prishtinës. Anëtarët e partive parlamentare serbe në Kosovë pritet të inkuadrohen në ekipin e Prishtinës, kurse anëtarët nga Kosova të partive më seli në Beograd pritet të jenë pjesë e ekipit të Beogradit. Anëtarët e të dyja ekipeve duhet të punojnë pikësepári në çështjet që prekin komunitetin serb.

3. **Beogradi duhet të artikulojë qëllime realiste për dialog.** Beogradi duhet të jetë realist në artikullimin e qëllimeve për dialogun me Prishtinën dhe nuk duhet ti përsërisë gabimet e negociatave të kaluara. Partneriteti me komunitetin ndërkombëtar, i cili është lehtësues i procesit, është thelbësor për Beogradin.

MUNDËSITË EKONOMIKE

Qëndrueshmëria ekonomike e komunitetit serb duhet të konsiderohet brenda një konteksti më të gjërë ekonomik në Kosovë. Nëse shikohet e izoluar, analiza do të jetë gjysmake. Ekonomia e Kosovës është e bazuar në burime të paqëndrueshme: shpenzime qeveritare, remitanca dhe ndihma ndërkombëtare. Si shqiptarët ashtu edhe serbët varen nga ndihmat sociale, qofshin ato remitanca nga diapora shqiptare për shqiptarët apo pagesa sociale nga qeveria e Serbisë për serbët. Mirëpo, edhe këto burime po zbehen: të ballafaquar me deficite buxhetore, qeveritë në Beograd e Prishtinë po zvogëlojnë shpenzimet; remitancat po zvogëlohen; Beogradi po i redukton pagesat sociale për serbët në Kosovë; dhe ndihma financiare ndërkombëtare po bie.

Prodhimi i përgjithshëm vendor (GDP) i Kosovës është rreth 4 miliard euro², afërsisht 2,000 euro për kokë banori. Madje edhe me standarde të Ballkanit ky është një nivel shumë i ulët. GDP-ja për kokë banori e Bosnjes dhe Hercegovinës është rreth 5,000 euro, e Shqipërisë rreth 6,000, e Maqedonisë 7,000, dhe e Serbisë rreth 8,000. Kosova ka një deficit tregtar marramendës. Vlera e eksportit për vitin 2010 ka qenë afro 300 milion euro, kurse ajo e importit rreth 2.3 miliard euro. Niveli i papunësisë është afër 45 përqind. Rreth 35 përqind e popullatës jeton në varfëri. Në këto kushte, është e vështirë të krijohen mundësi ekonomike për cilindo komunitet në Kosovë. Megjithatë, komuniteti serb është më së paku aktiv në jetën ekonomike.

Rekomandime

1. **Komuniteti serb duhet të aktivizojë potencialin e tij ekonomik.** Përprjekjet për të rimëkëmbur potencialin e komunitetit serb duhet të fokusohen në shfrytëzimin e resurseve njerëzore të papërdorura dhe në eliminimin e sindromit të "ikjes së trurit". Të ballafaquar me papunësi, shumica e serbëve të arsimuar shkojnë në Serbi në kërkim të punësimit. Nëqoftëse ky trend nuk ndalohet, pasojat për komunitetin serb do të jenë të rënda.
2. **Beogradi duhet të japë kredi me interes të ulët dhe subvencione për serbët në Kosovë.** Qeveria e Serbisë duhet të ndajë një pjesë të buxhetit të dedikuar për serbët në Kosovë për tu dhënë kredi me interes të ulët ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme. Subvencione për fermerët lokal duhet

2 The CIA World Factbook 2010.

të alokohen poashtu. Kjo do të fuqizonte bazën ekonomike të serbëve si dhe do të zvogëlonte varësinë e tyre në pagesa sociale.

3. **Beogradi duhet të vazhdojë asistencën e tanishme sociale për serbët në Kosovë.** Derisa të krijohet një bazë ekonomike, pagesat sociale të qeverisë së Serbisë për serbët në Kosovë duhet të vazhdojnë. Këto ndihma janë esenciale për mbijetesën e tyre. Në ndërkohë, serbët së bashku me qeverinë e Serbisë dhe institucionet e Kosovës duhet të përkrahin iniciativa të cilat promovojnë aktivitet ekonomik.
4. **Serbët në Kosovë duhet të shfrytëzojnë sistemin e kuotas.** Serbët në Kosovë duhet të shfrytëzojnë sistemin e kuotas për punësim në administratë publike, polici, gjyqësi e kështu me rradhë. Duke marr parasysh se sektori privat është shumë i dobët dhe do të mbetet i tillë për një kohë, punësimi në institucione dhe kompani publike mbetet opsion i vetëm.

PARTICIPANTS* | UČESNICI* | PJESËMARRËSIT*

Miloš Anđić

Serbian Renewal Movement
Srpski pokret obnove
Lëvizja e Ripërtirjës Serbe

Čedomir Anđić

Progressive Club
Napredni klub
Klubi Progresiv

Jelena Bontić

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Nenad Cvetković

Independent Democratic Party
Samostalna demokratska stranka
Partia e Pavarur Demokratike

Saša Đokić

Serb Democratic Party of Kosovo and
Metohija
Srpska demokratska stranka Kosova i
Metohije
Partia Demokratike Serbe e Kosovës dhe
Metohisë

Oliver Ivanović

Serbian Ministry for Kosovo and Metohija
Ministarstvo za Kosovo i Metohiju
Republike Srbije
Ministria e Serbisë për Kosovë e Metohi

Dušan Janjić

Forum for Ethnic Relations
Forum za etničke odnose
Forumi për Marrëdhënie Etnike

Dalibor Jevtić

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Vesna Jovanović

Social Democratic Party
Socijaldemokratska partija
Partia Social Demokratike

Biserka Kostić

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Dragiša Krstović

Liberal Democratic Party
Liberalno-demokratska partija
Partia Liberal Demokratike

Goran Marinković

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Milivoje Mihajlović

Serbian Prime Minister's Office for Media
Relations
Kancelarija Predsednika Vlade Srbije za
odnose s medijima
Zyra për Marrëdhënie me Media e
Kryeministrit të Serbisë

Vesna Mikić

United Serb List
Jedinstvena srpska lista
Lista e Bashkuar Serbe

Petar Miletić

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Saša Milosavljević

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Bratislav Nikolić

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Dragan Nikolić

Radio Kompas

Randel Nojkić

Serbian Renewal Movement
Srpski pokret obnove
Lëvizja e Ripërtirjës Serbe

* The list includes participants that took part in one or more events of the initiative.
Lista obuhvata one koji su učestvovali na jednom ili više događaja ove inicijative.
Lista përfshin pjesëmarrës të një apo më shumë organizimeve të inicjativës.

Veljko Odalović

Socialist Party of Serbia
Socijalistička partija Srbije
Partia Socialiste e Serbisë

Zoran Ostojić

Liberal Democratic Party
Liberalno-demokratska partija
Partia Liberal Demokratike

Nebojša Perić

Citizens Group Vidovdan
Grupa građana Vidovdan
Grupi Qytetarë Vidovdan

Vesna Pešić

Liberal Democratic Party
Liberalno-demokratska partija
Partia Liberal Demokratike

Stojanka Petković

G17 Plus Party
G17 Plus
Partia G17 Plus

Slobodan Petrović

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Srđan Popović

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Dejan Radenković

Socialist Party of Serbia
Socijalistička partija Srbije
Partia Socialiste e Serbisë

Nenad Radosavljević

RTV Mir

Živojin Rakočević

Radio KiM

Dragoljub Repanović

Serbian Radical Party
Srpska radikalna stranka
Partia Radikale e Serbisë

Branko Ružić

Socialist Party of Serbia
Socijalistička partija Srbije
Partia Socialiste e Serbisë

Vesimir Savić

United Serb List
Jedinstvena srpska lista
Lista e Bashkuar Serbe

Mihailo Šćepanović

Serb People's Party
Srpska narodna stranka
Partia e Popullit Serb

Vlajko Senić

G17 Plus Party
G17 Plus
Partia G17 Plus

Srđan Sentić

Kosovo Office of Community Affairs
Kancelarija Kosova za pitanja zajednica
Zyra e Kosovës për Qështje të
Komuniteteve

Predrag Simić

University of Belgrade
Univerzitet u Beogradu
Universiteti i Beogradit

Bojan Stojanović

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Boban Todorović

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Radojica Tomić

Independent Liberal Party
Samostalna liberalna stranka
Partia e Pavarur Liberale

Momčilo Trajković

Serbian Resistance Movement
Srpski pokret otpora
Lëvizja e Rezistencës Serbe

Rada Trajković

United Serb List
Jedinstvena srpska lista
Lista e Bashkuar Serbe

Ivan Vejvoda

Balkan Trust for Democracy
Balkanski fond za demokratiju
Trusti i Ballkanit për Demokraci

Danijela Vujičić

G17 Plus Party
G17 Plus
Partia G17 Plus

CIG

Council
for Inclusive
Governance

Council for Inclusive Governance

BOARD

Steven L. Burg (Chairman), Brandeis University

Gordon N. Bardos, Columbia University

Michael W. Elf, Macmillan Publishers

Alex N. Grigorev, Council for Inclusive Governance

STAFF

Alex N. Grigorev, President

Shpetim Gashi, Director of Programs

Robert K. Aitkens, Accountant

Arber Kuci, Program Coordinator

Ivana Stanojev, Program Coordinator

Marija Govedarica, Program Associate

CIG

Council
for Inclusive
Governance

The Council for Inclusive Governance (CIG) is an international nonprofit, nonpartisan, and non-governmental institution that promotes inclusive and responsive governance. It facilitates constructive dialogue as a means of fostering interparty cooperation, interethnic accord, and interstate collaboration, and carries out analyses of contemporary policy issues. The goal of CIG activities is to build confidence in democratic institutions of governance and contribute to the cohesiveness of political systems and societies.

CIG Activities Include:

- Conducting innovative and transparent policy dialogues for major stakeholders;
- Facilitating interstate cooperation through international dialogues and exchange of experience;
- Promoting cooperation and consensus on national issues through dialogues between government and opposition;
- Supporting multiethnic states and strengthening common democratic institutions by facilitating consensus-building on issues that divide ethnic communities;
- Fostering trust and inclusive approaches in decision making;
- Providing informed advice and policy analysis;
- Publishing analytical reports and policy papers to advance public understanding of inclusive governance.

Council for Inclusive Governance
cig@cigonline.net

Online at
cigonline.net

A Note on Translation

The recommendations contained in this report call for accommodation of the needs of Serbs in Kosovo. They call for appropriate adjustment of policies and actions on the part of governments in response to the difficult problems of the Serbs. In the draft report circulated to participants for review, CIG translated the English term “accommodation” into Serbian as “*prilagođavanje*”. There were no objections to this translation. After completion of the printing, suggestions were made that “*položaj*” might be a more accurate Serbian translation of the English version. CIG consulted with participants, professional translators, and several area specialists, who confirmed the translation accurately reflects the nuances of these recommendations. Consistent with our respect for the opinions of all participants, and our commitment to transparency, CIG decided to inform our readers of this question and our decision through this additional note. We welcome the close attention and interest of our participants in making sure CIG “gets it right”.

*Council for Inclusive Governance
New York, May 2011*

Napomena u vezi sa prevodom

Preporuke koje su sadržane u ovom izveštaju ukazuju na potrebu za zadovoljavanjem potreba Srba na Kosovu. U preporukama se traži i prilagođavanje mera politike i delovanja vlada u rešavanju teških problema sa kojima se suočavaju Srbi. U nacrtu izveštaja koji je podeljen učesnicima, CIG je izraz “accommodation” preveo kao “*prilagođavanje*”, na šta nije bilo primedbi. Po štampanju izveštaja, sugerisano nam je da bi izraz “*položaj*” bio precizniji u prevodu na srpski engleske verzije. CIG se konsultovao sa učesnicima, profesionalnim prevodiocima i nekoličinom stručnjaka koji su potvrdili da prevod precizno oslikava nijanse ovih preporuka. Dosledno našem poštovanju mišljenja svih učesnika, kao i našoj posvećenosti transparentnosti, CIG je odlučio da obavesti svoje čitaoce o ovom pitanju i o našoj odluci u ovoj napomeni. Pozdravljamo dužnu pažnju i interesovanje naših učesnika u želji da CIG uradi “sve kako treba”.

*Savet za inkluzivno upravljanje
Njujork, maj 2011*

Sqarim rreth perkthimit

Rekomandimet të cilat janë pjesë e këtij raporti bëjnë thirrje për akomodimin e nevojave të serbëve në Kosovë. Këto rekomandime sygjerojnë përshtatjen e drejtë të politikave dhe veprimeve nga ana e qeverisë përballë problemeve të vështira të serbëve. Në draftin e parë të raportit, i cili i është dhënë pjesëmarrësve për shqyrtim, termi i gjuhës angleze “accommodation”, në gjuhën serbe nga CIG është përkthyer si “*prilagođavanje*”. Me këtë rast, nuk ka pasur kundërshtime. Megjithatë, pas shtypjes së raportit final, fjala “*položaj*” është konsideruar si përkthim më i përafërt i termit të njejtë nga gjuha angleze. CIG është konsultuar me pjesëmarrësit, përkthyesit profesionistë, dhe me njohës tjerë të kësaj fushe dhe të gjithë janë pajtuar se ky përkthim në mënyrë të drejtë pasqyron nuansat e këtyre rekomandimeve. Duke pasur rrespekt për opinionet e të gjithë pjesëmarrësve, si dhe e bazuar në përkushtimin për transparencë, CIG ka vendosur që përmes këtij njoftimi t'i informojë lexuesit e këtij raporti rreth ndryshimit që është bërë. Ne mirëpresim kujdesin e veçantë dhe interesimin e shtuar të pjesëmarrësve tanë për t'i ndihmuar CIG, që t'i kuptojë dhe ti adresojë problemet në mënyrën më të mirë.

*Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Nju Jork, maj 2011*